५१९९

नं: ५१९९

नाम पु. - कात्यायन श्रौत सूत्र भाष्यं
११ शा-ध्याय:

कर्ता — श्रीअनन्त:
" संराट् स्थपति मिश्र याज्ञिक:

पत्र सं. ३ × ५९ सं: ×

विषय: सूत्र पद्धति परिशिष्टं.

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

२००

कात्यायनसूत्रभाष्यैकादशाध्यायः

~~[illegible]~~

५१९९

5199/3

30

पु॰

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

१००

११

वाद
का. र. भा. ॐधोध्यायं पत्रे ३
॥

नं. ५१९५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

श्रीगणेशाय नमः अथ ब्रह्मत्वमतः अतः परं यदुक्तं स्वनेन ब्रह्मणः कर्मोऽनेयं मा भूदाध्वर्यवेन
१ संबंधेऽदेशोऽयं -- त्रियमुपरिष्टं सर्वेष्वाध्वर्यवेष्टिष्यमानस्य ब्रह्मसंबंधाद्यमतउक्तं वा
च्यतः कर्मण्येव वर्त्तमाने क्रियमाणानि कर्मणि वाच्यमनं मांतरा वर्त्तमाने यहरणात् हिरण्य
वस्याः हुताया दक्षिणानुगच्छत्याक्रयात् हिरण्यवती सोमक्रयणीय दाहुतिः तस्यां हुता
यां दक्षिणतोऽध्वर्य्वादीनामनुगच्छति उपविशति च योग्ये यावक्रू अनः सवनः श्रीनेसोमे
प्राङ् तिष्ठन् प्रपस्थानं यत्रार्थेन यातमनः मति वर दक्षिणा गत्वा पूर्वेणानः परीत्य अपरे
णवापरीत्या नसो दक्षिणतो तिष्ठन्नागच्छेत् सोमसंसर्गो यावच्छ्रायां सोमनिधानम
दक्षिणाग्नेर्वापरेण घर्मं घर्म्मो घर्मे प्रवर्त्यमाने वा दक्षिणाग्निमपरेण गार्हपत्यस्य
दक्षिणात आसीनवाहवनीयं दक्षिणेनयथा प्राप्तं नन्वाहवनीयं दक्षिणेनोपवेशन प्राप्ति
रेवनास्ति उपदेशाभावात् न च पूर्णमासादि निर्देशाः सर्वत्रादिति तेन दक्षिणाग्नेर्दक्षिणा
त इत्येव यश्लांतरा मिति कर्कः तदसत् आनिधानाद्दक्षिणतो वस्थानं यत्सकांतेन तदेवा
त्र यत्रांतर दर्शमिसाहवनीयस्य दक्षिणा अथवा यत्रास्ति धर्म्मे यात्रेन यादक्षिणतो ब्र
ह्लोपवेशनेग्रहीष्यति अथवा दक्षिणातो ब्रह्मयजमानयोरासनेदर्शिपरिमाष्टिंत प
श्चाद्यजमानोब्रह्मणस्य गिस्वनेन दक्षिणास्थानंस्मृतिपमितन्वा दाहवनीयं दक्षिणेनैव
प्राप्नोति यत्रास्ति सः तस्मादाहवनीयं दक्षिणेनेति यत्संगतरी स्तवपजुर्हरिष्यसाहव एम•
नीयदेशं दक्षिणतो नास्ति वेदेः सहितः स्तवयजुष्यकर्मकरिष्यत्स्वध्वर्यो यत्राहवनीयः १

स्थापनमुक्तं वेदेशे भविष्यति न देशांद दक्षिणेनाहवे आस्तीर्वेदिमहितेनयहणानद्दहिः एवं
सर्वत्र प्राग्नीषोमप्रणयनात् एवमेवाहवनीयदेशाद् दक्षिणेन वेदिं संस्तरः सर्वकर्म्मसु प्रा
कृतवैकृते च उदकुपावदग्नीषोमप्रणयनेस्वमेतावत्वासीत कर्म्मतः कर्म्मणो वास
हितः आहवनीयदेशाद् दक्षिणेनासितव्यं सर्वकर्म्मसु वाक्कर्म्मणः कर्म्मणो दक्षिणतउ
उपविशेत् सहि मुः सन्निकृष्टः पत्नीकर्म्मणा नापदेशसाध्यं नैकत्रोपविष्टेन संनिधापयि
तुं शक्यते न वैकपदार्थार्थमुपविष्टस्य प्राग्देशान्तरगमनेऽन्यत्रोपवेशनं युक्तं ब्रह्मणः पदा
र्थस्यनाप्तत्वात् तेन नत्रैवोपवेशनेप्राप्तेऽभिधत्ते तत्रैवान्वेस तत्रस्य यवरद्वे पदेशांत
रनिवर्त्यकर्म्म अनुसंसरणो दक्षिणतोवस्थितो गत्वा तत्रैव दक्षिणात आस्तेव हविर्वि
के वत्रु गमनं निमित्तिकर्तृत्वरस्त्व पपन्नेह विद्वानेमप्रणयनादिके वत्तवेदिके वपिसमवात्
तस्मादुक्तयुक्तिरेव गरीयसी आहवनीये प्रणीयमाने प्रतिप्रस्थाता दशाबुवक्त्र्यो अथा
वाहवनीये प्रणीयमाने दक्षिणानो वहिः स्थितो प्रतिप्रस्थाता पत्न्या सहाहवनीयं परीत्य दक्षि
णत उपविशेत् सर्वत्रैके अग्निप्रणयनमात्रे प्रतिप्रस्थाता पाः स्वैकमन्यत अग्नयेप्रहियमा
णायानुब्रूहि प्रत्येस्याग्निप्रहरिष्यन्ति सामान्येनाग्निप्रणयनोपक्रमेण विधानात्तं
त्वप्रकरणेनाग्निविशेषनियमात् स्त्री पत्नीं पर्यायेमेन्मावस्सकाद्य पूर्वेण गत्वा पुनर्दक्षि
णतः उपविशेत् अग्नीषोमप्रणयनायोत्तरेणाधिष्ण्यात् शालाद्वार्यपूर्वेणास्याने दक्षि
णतः उत्तरेणाग्नीध्रीयं गत्वा शालाद्वार्यपूर्वेणागच्छन्नेवदक्षिणेनआ

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

स्ते अग्नीषोमप्रणयनार्थं हुते वै सोमप्रमाहृत्याग्निमन्वेति ये हुते वै सर्जिनाहोमेवा छायामा
र्गमेव पर्वेण गत्वा सोमप्रमाहृत्य दक्षिणा नाव स्थितो गच्छेद् अग्निमनु यजमानो वा सोमं हरेत्
२ अन्यस्मै प्रहृत्यानिहितेन यच्छेन मेखलास्ते दक्षिणतः अनिहितमाग्नीध्रीयेऽग्नीषोमं हवि
गं तेन रहस्ते स्त्वा उत्तरेणाग्नीध्रधिष्ण्यं मागमनमार्गे सौवाग्निं पूर्व स्मिणीकृत्य दक्षिणा उपवि
शेद्दक्षिणस्य हुते च सोमप्रमाहृत्याहवनीयं वान्तीय हुते पुनरपि वेसर्जिनेसोमप्रमाहृत्याहवनी
यं गत्वा वाम्यदक्षिणे सोमं दत्वा आहवनीयमन्तीत्य वा दक्षिणातन्नआस्ते अपरराग्नेरग्नीषोमप्र
णयनवेदिप्रान्ते अग्नीषोमप्रणयनवदिति उत्तरेणाग्नीध्रधिष्ण्यं पर्वेण शालाद्वार्ये परी
त्य दक्षिणातन्नआस्ते अनिप्रणीतं वा दक्षिणेन विप्रुषां होमं हुत्वा प्रतिहर्तारमन्वारभेत वा
दक्षिणतः सर्वेभ्यो न्यञ्चमतिहर्तुरन्वारंभो वा विप्रुड्ढोमपर्वकः दक्षिणतस्य तु नियमो स्ति प्रस्तो
त्रा मंत्रिन एतं ते देव सवितस्तु नमस्वितुः प्रसवः स्कन्त्वा प्रसौति एतं ते देव सवितरिति पूर्वेण
नु अनुन्यस्तु नमस्वितुरिति प्रसवं दध्यान प्रस्तोतुरामंत्रितः सन् स्तनमस्वितुरित्यस्य प्रसवे लिं
गत्वात् देव सवितरेतद्बृहस्पतये प्रतिवा इमं वा श्रुतिविहितमंत्रात् मुक्त्वा प्रसौतिकं केणानुप्र
नीकदर्पकृतं देव सवितरेतद्बृहस्पतये प्रतिनदयुक्त्वा शास्त्रा यामप्रसिद्धमस्य प्रनीकं गृहीत्वा र
ति नमस्कारः रश्मिना सत्याय त्वा प्रतिमंत्रं प्रतिस्तोत्रं क्रमादहिष्पवमानमारभ्यारश्मि
ना सत्याय त्वे पवैके न प्रसौतिसंधियावात्स्य कर्तृरमसो पांम पुन राघेभ्यः तद्भिर्विशेषानुप राम
रेश्मा त्वु नमस्वितुरिति सर्वत्र यन हविशानं तस्मिन समर्थं रां येनद्वारेणासदक्षिणमवशास्तेने २

३ वनिःसरणामपि कर्त्तव्यम् एवं परिभाषित त्वासित् स्मत्निक वृष्टि प्रावस्तु नर्याद्दोर्ये पोः संस्कृत
त्वात् तेनैव प्रवेशस्य पंरोः स्यात्ते परिभाषितस्यपुनर्वचनं विशेषकथनापनत्यन्ते पूर्वेण प
रंपरीसापरेणचेत् अपरेणद्वारेण प्रवेशमिष्टम् पूर्वेण एवं परीसागसप्रविशेत् पूर्वेण
परसोद्वारेण प्रावशमिष्टं तिचेन्नहि अपरेण द्वपमागस्यप्रविशेत् प्रशास्तु दक्षिणा आस्ते
३ ब्रह्मा सदो मध्ये प्रशास्तुर्दक्षिणान आसीन अपरेणाधिष्ण्यान्नितरे ब्रह्मणः प्रकृतत्वान्न स्यप्रति
पुरुषाः स्वस्वधिष्ण्यमपरेणासीरन् नेष्टाच अध्वर्यु प्रतिप्रस्थातृत्वात्स्य पमन्वनं स्वधिष्ण्यमपरे
णासीन विप्र दक्षिणेन संचरः प्रशास्तृ धिष्ण्यस्योत्तरेण पवमानो विसृप्य सार्द्धं समाप्तसवनं
संचरो ब्रह्मणः प्रशास्तृ धिष्ण्यवोत्तरेणावाद्दक्षिणेन वजं धित्वा पवमाने पवमाने संसृप्य सार्द्ध
समाप्तसवनसंचरो ब्रह्मणः प्रशास्तृ धिष्ण्यवोत्तरेणावादक्षिणेनवज्जधित्वापवमानेपवमा
नेसंसृप्यितेवसवनेद्दक्षिणेनैवप्रशास्तृधिष्ण्यं ~~[illegible]~~ मितरे स्वं स्वमितरे प्रतिप्रस्थाः स्वंस्व
धिष्ण्यमुत्तरेणावाप्राग्वर द्वारम्पासोध्वायव पश्चिमास्पर्यः इ दृष्टं स्वरवैरभिषिक्तावाजपेये
पेवाग्निवित् तत्र सोमानेकोत्तरशतं ईजेमाध्यपरोपिवसष्म संम्राजं वंशजो संस्थाव्यप त्रि
यान्निकः सुधीः वाचस्पतिः पाठनं योगित्वानन्त प्रवाच्ययः अनेककनुयाजित्वाद्यसोपि
निवारकः अन्यत्र गमनस्यासो श्री अनंताभिधः सुधीः इति यज्ञविद्याकौमुदीकलानाथ
संज्ञायां पतिमहायाज्ञिक श्री अनंतकृते कात्यायनेसूत्रभाष्ये एकादशोध्यायः समाप्तः ॥ राम
॥ ११ ॥ २ ॥ शुभमस्तु ॥ २ ॥ ११ ॥ ३

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri

नं. ५२९५

© Dharmartha Trust J&K. Digitized by eGangotri